

МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ГРАНТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УСТАНОВАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

MOTIVATIONAL MECHANISM OF GRANT ACTIVITIES IN INSTITUTIONS IN DIGITALIZATION

УДК 316:455

<https://doi.org/10.32843/bSES.59-32>

Шестакова А.В.

к.е.н., старший викладач
Державний університет
«Житомирська політехніка»

Крук О.А.

студентка
Державний університет
«Житомирська політехніка»

Крук Г.М.

студентка
Державний університет
«Житомирська політехніка»

Shestakova Anna

Zhytomyr Polytechnic State University

Kruk Oksana

Zhytomyr Polytechnic State University

Kruk Hanna

Zhytomyr Polytechnic State University

У статті розглянуто напрями реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства. Виявлено, що аналіз мотиваційного механізму грантової діяльності потрібно проводити через управління людськими ресурсами. Доведено, що ефективне управління в реалізації програм і грантової діяльності можливе за розроблення та інтеграції програм розвитку, галузевих, регіональних і національних стратегій. Забезпечення ефективності здійснення грантової діяльності відбувається через цифрові платформи. Визначено аспекти для здобуття міжнародної технічної підтримки в умовах цифровізації: впровадження інноваційних технологій із застосуванням принципу постійного поліпшення, здійснення витрат на дослідження стану установ, напрямів зміни потреб та умов ринку, дослідження й упровадження наукових розробок, можливість створення нових робочих місць. Пріоритетом уваги перспективі підвищення ефективності управління, що потребує впровадження відповідних механізмів державного регулювання і підтримки міжнародних інституцій.

Ключові слова: мотивація, мотиваційний механізм, управління, грантова діяльність, цифровізація.

В статье рассмотрены направления реализации Концепции развития цифровой экономики и общества. Выяснено, что анализ мотивационного механизма грантовой деятельности необходимо проводить через HRM; эффективное управление при реализации программ и грантовой деятельности возможно при разработке и интеграции программ развития, отраслевых, региональных и национальных стратегий. Обеспечение эффективности грантовой деятельности осуществляется через цифровые платформы. Определены аспекты получения международной технической поддержки: внедрение инновационных технологий с использованием принципа непрерывного совершенствования, реализация затрат на исследование состояния учреждения, направления изменения потребностей и условий рынка, исследование и внедрение научных разработок, создание новых рабочих мест. Уделено внимание перспективам повышения эффективности управления, что требует внедрения соответствующих механизмов государственного регулирования и международной поддержки.

Ключевые слова: мотивация, мотивационный механизм, управление, грантовая деятельность, цифровизация.

The article discusses the directions of implementation of the Concept of development of the digital economy and society of Ukraine. It was found that the analysis of the motivational mechanism of grant activity should be carried out through the management of human resources. It is proved that effective management in the implementation of programs and grant activities is impossible without the development and integration of development programs, industry, regional and national strategies. Ensuring the effectiveness of grant activities takes place through digital platforms, which provide information on new grant programs, changes in grant policy, thematic trainings for representatives of institutions and public associations. The aspects for obtaining international technical support in the conditions of digitalization of the economy are defined. These aspects are: introduction of innovative technologies with the use of the principle of continuous improvement, implementation of costs for research of the state of institutions, directions of changing the needs and conditions of the market, research and implementation of scientific developments, the possibility of creating new jobs. Particular attention is paid to the prospect of improving the efficiency of governance, which requires the implementation of appropriate mechanisms of state regulation and support of international institutions. It is analyzed and determined that one of the goals of the grant programs is to effectively manage human resources and create decent conditions for employment. An important component of the effectiveness of managing human resources of rural areas is the creation of a cluster of local crafts on the basis of international technical support. The importance of joint efforts of the state, business structures, research institutions and institutions of higher education in the implementation of a comprehensive digitalization policy formed at the state level is justified; creating demand for high-quality services based on digital technologies; access to the Internet and all the possibilities of organizing and doing business through the use of digital technologies; ensuring the development of infrastructure and connecting all areas without exception with the possibility of providing different types of services based on digital technologies. It is proved that the integration of digitalization through information resources in all spheres in rural areas will contribute to the development of an innovatively oriented economically efficient rural society, creating new jobs and reducing the rapid flow of migration of rural residents to cities and abroad.

Key words: motivation, motivational mechanism, management, grant activities, digitalization.

Постановка проблеми. Усі сфери життєдіяльності людини нині просякнуті процесами діджиталізації. Особливо це є відчутним в мотиваційній підтримці проектно-грантової діяльності в установах державного управління та закладах вищої освіти. Проектно-грантова діяльність як елемент місцевого економічного розвитку відчуває вплив різних чинників, а саме моделей, ресурсів та фінансування. Із метою реалізації стратегія розвитку проектно-грантової діяльності потребує підтримки муніципалітету як управління людськими ресурсами шляхом цифровізації та прийняття

виважених науково обґрунтованих управлінських рішень. Прийняття таких рішень можливе лише на основі фактичних, актуальних інформаційних даних про реальний стан державного та приватного фінансування як від внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Проте побудувати ефективну проектно-грантову діяльність неможливо без використання інформаційних технологій. Реалізація основних напрямів розвитку проектно-грантової діяльності в установах згідно з вимогами міжнародних угод та договорів і намічених цілей розвитку держави можлива через активне впро-

вадження цифровізації в усі сфери господарської діяльності суб'єктів господарювання та в систему управління державою.

Отже, роль цифровізації в управлінні людськими ресурсами та державою є, безперечно, значною. Формування інформаційної інфраструктури в рамках сприяння проектно-грантовій діяльності – шлях до виконання намічених цілей держави та реалізації ефективних бізнес-процесів. Зазначена проблема потребує подальшого наукового опрацювання та досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над вивченням потреби та розробленням елементів системи цифровізації економіки працювало багато науковців. Інформаційні технології управління підприємством як сучасний чинник конкурентоздатності підприємства досліджено А. Каюченко [1]. Сутність, тенденції та розвиток цифрових технологій в управлінні персоналом досліджувала В. Жуковська [2]. Етапи становлення цифрової економіки досліджувала С. Коляденко [3]. Використання цифровізації у сфері освіти та її переваги досліджено Г. Калетником, І. Гулько [4]. Рівень та інтенсивність упровадження технологій big data і монетизації «великих даних» на рівні підприємств та системи державного управління вивчала А. Циганок [5]. Велику роль стосовно вивчення переваг впровадження і використання технологій ІТ-директора досліджено зарубіжними науковцями та практиками, зокрема S. Chandrasekaran, R. Levin, N. Patel, R. Roberts [6]. Дослідженням проектно-грантової діяльності займалися такі науковці, як М. Деліні, С. Куц, В. Огородник, Н. Соломянюк [7–10]. Високий рівень актуальності відповідного питання та потреби впровадження грантової діяльності в умовах цифровізації управління людськими ресурсами на рівні держави свідчить про потребу здійснення подальших досліджень даної проблеми.

Постановка завдання. Метою дослідження є опрацювання основних аспектів мотиваційного механізму здійснення проектно-грантової діяльності в умовах цифровізації управління людськими ресурсами з вивченням варіантів реалізації її в практиці господарювання; визначення основних інструментів цифровізації та виокремлення елементів місцевого економічного розвитку для реалізації проектно-грантової діяльності в умовах цифровізації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отримання грантових інструментів в умовах надзвичайно швидких темпів глобалізації спонукає місцеві громади застосовувати сучасні підходи та методи до системи управління людськими ресурсами, визнані світовими лідерами, використовуючи аналітичні дані для планування діяльності, прогнозування результатів та прийняття ефективних управлінських рішень. Інструментом у реалізації такого підходу стала цифровізація. Забезпечу

ючи миттєвий доступ до необхідної інформації та використовуючи її в господарській діяльності й у системі управління людськими ресурсами, формується прогресивне цифрове суспільство, що у цілому забезпечує розвиток економіки країни. Такий напрям розвитку економіки підтримує керівництво нашої країни. Кабінетом Міністрів України від 17 січня 2018 р. було затверджено Розпорядження № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації».

Розвиток цифрової економіки України, згідно з Концепцією, полягає у [11]:

- 1) створенні ринкових стимулів;
- 2) створенні мотивацій;
- 3) проведенні аналізу попиту й формування потреб відносно використання цифрових технологій і продуктів та послуг (серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу, суспільства) для забезпечення їх ефективності, конкурентоздатності, національного розвитку і зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції і благополуччя населення [11].

Концепцією запропоновано реалізувати низку заходів у сфері впровадження відповідних стимулів, щоб:

- 1) посилити процес цифровізації економіки й суспільної і соціальної сфер;
- 2) поширити усвідомлення наявних викликів та інструментів, що спрямовані на розвиток цифрових інфраструктур;
- 3) набути всіма верствами суспільства цифрових компетенцій;
- 4) виявити критичні сфери та проекти цифровізації;
- 5) забезпечити стимулами внутрішній ринок виробництва;
- 6) поширити використання і споживання цифрових технологій [11].

Із метою реалізації відповідної ідеї цифровізації в Україні, насамперед, було на рівні держави проаналізовано спроможність підприємств використовувати та продукувати цифрові і текстові дані за допомогою електронно-цифрових пристроїв. Зважаючи на це, реалізація проектно-грантової діяльності є одним зі стратегічних завдань органів місцевого самоврядування в розрізі розвитку політики діджиталізації.

Отже, відповідно до Розпорядження № 67-р [11], в основі ідеї запровадження цифровізації в Україні є:

- здійснення трансформації існуючих галузей у цифрові;
- створення нових галузей економіки, основаних на цифрових технологіях;
- трансформація усіх сфер життєдіяльності у нові та більш ефективні.

Високий рівень використання підприємствами інформаційно-комунікаційних послуг в Україні робить імовірним реалізацію ідеї цифровізації економіки, що є необхідним під час аналізу розвитку мотиваційного механізму проектно-грантової діяльності через управління людськими ресурсами. Щоб пришвидшити процес цифровізації, необхідно всі ідеї, дії, ініціативи й розроблені програми, зорієнтовані на нього, інтегрувати у програми розвитку, галузеві стратегії, регіональні стратегії, національні стратегії.

Варто виокремити унікальну здатність цифрових технологій позитивно впливати на економічну ефективність діяльності підприємств, результативність сучасних форм організації бізнесу, дистанційного навчання в умовах пандемії COVID-19 та на саму якість життя населення країни. Цифровізація виступає сучасним механізмом економічного зростання.

За умов глобалізації цифрові технології виступають одночасно величезним ринком і цілою індустрією, а також платформою для забезпечення ефективності й конкурентоспроможності більшості ринків та індустрій, не винятком є Інтернет-ресурси (сайти грантодавців), де надається інформація щодо нових грантових програм, про зміни у грантовій політиці, про тематичні тренінги для представників громадських об'єднань тощо. Значний обсяг важливої інформації можна знайти на таких сайтах: Ресурсний центр «Гурт», Інформаційний портал некомерційних організацій України «Громадський простір», «Велика ідея», Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад, Портал «Децентралізація», European Foundation Centre (EFC) – Міжнародна асоціація суспільних та корпоративних донорів.

Але для того щоб бути привабливим для міжнародної технічної підтримки грантодавців, необхідно виконати умови цифровізації економіки держави:

- впроваджувати інноваційні технології із застосуванням принципу постійного поліпшення;
- здійснювати витрати на дослідження стану підприємства, напрямів зміни потреб й умов ринку;
- досліджувати і впроваджувати наукові розробки;
- нести витрати на процедури впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій;
- надавати можливість створення нових робочих місць.

Завдяки грантам бізнес починає підтримувати ті сектори економіки, яким довіряють цільові групи набувачів благодійної допомоги, але які найчастіше залишаються без уваги та підтримки бізнесу. Гранти є одним з основних способів фінансування наукових досліджень на Заході. Будь-яке наукове дослідження вимагає грошей

на апаратуру, на візити до колег, на оплату публікацій статей, на оплату студентів, докторантів, наукових співробітників. Фінансування соціальних проєктів шляхом надання грантів є значним кроком уперед із погляду розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Спрямування благодійних коштів у соціальні проєкти недержавних організацій та закладів можна розглядати як соціальні інвестиції, котрі дають змогу розвивати людські ресурси, створювати нові послуги, відкривати додаткові робочі місця, поліпшувати умови життя населення [12].

Гранти – це цільові фінансові дотації, що надаються вченим некомерційними організаціями на проведення наукових досліджень, навчання та інші цілі з подальшим звітом про їх використання [13]; це цільові кошти, що надаються на безповоротній основі некомерційним організаціям або фізичним особам на реалізацію соціальних проєктів, благодійних програм, проведення досліджень, навчання та на інші суспільно корисні цілі з подальшим звітом про їх використання та результати зміни ситуації. Важливою умовою надання гранту є запропонований алгоритм вирішення проблеми, очікуваний результат та обґрунтована потреба в коштах. Грантовими інструментами фінансування місцевого економічного розвитку є міжнародна технічна допомога, грантові програми та проєкти корпоративної соціальної відповідальності.

Розрізняють гранти на програми або на розвиток потенціалу:

- програмні гранти можуть надаватися на виконання певної програми, наприклад надання послуг;
- гранти розвитку – на навчання, дослідження, участь у заходах, підтримку діяльності організації, стартові для новостворених організацій [12; 14].

Особливість грантового механізму – це можливість знаходити й інвестувати в найбільш ефективні розв'язання актуальних проблем. Іншим боком цього процесу є мотивація людських ресурсів щодо участі в проектно-грантовій діяльності. Такими людськими ресурсами виступають представники місцевого самоврядування, громадських організацій, науковці та талановиті студенти. Головною метою реалізації грантових програм є сталий розвиток, що полягатиме в ефективному управлінні людськими ресурсами та створенні гідних умов для зайнятості населення.

Наприклад, використання у процесі аналітичного дослідження методичних підходів до відтворення трудового потенціалу сільських територій дає змогу стверджувати, що активізацію трудового потенціалу та альтернативної зайнятості забезпечує розвиток місцевих промислів, які перебувають у нерозривному зв'язку з природно-ресурсним потенціалом та аграрним сектором. З огляду на це, сформовано структуру кластера місцевих про-

мислів, процес реалізації якого включає три послідовні етапи:

1) формування кола потенційно зацікавлених структур та визначення пріоритетних напрямів розвитку кластера;

2) підготовка спільних документів організаційного характеру з чітким визначенням прав і обов'язків його учасників, а також розподіл функцій;

3) проведення зборів учасників, на яких узгоджується керівництво кластера та укладається угода про ведення спільної діяльності.

Функціонування кластера здійснюватиметься на національному, регіональному та місцевому рівнях на засадах технічної підтримки міжнародних інституцій. В основу кластера покладено створення природно-рекреаційного заказника, що максимально забезпечуватиме корисну зайнятість в альтернативних сферах діяльності (рис. 1) [15].

Формування кластера місцевих промислів передбачає взаємодію та взаємодоповнення окремих ланок усіх рівнів впливу на відтворення трудового потенціалу сільських територій через види

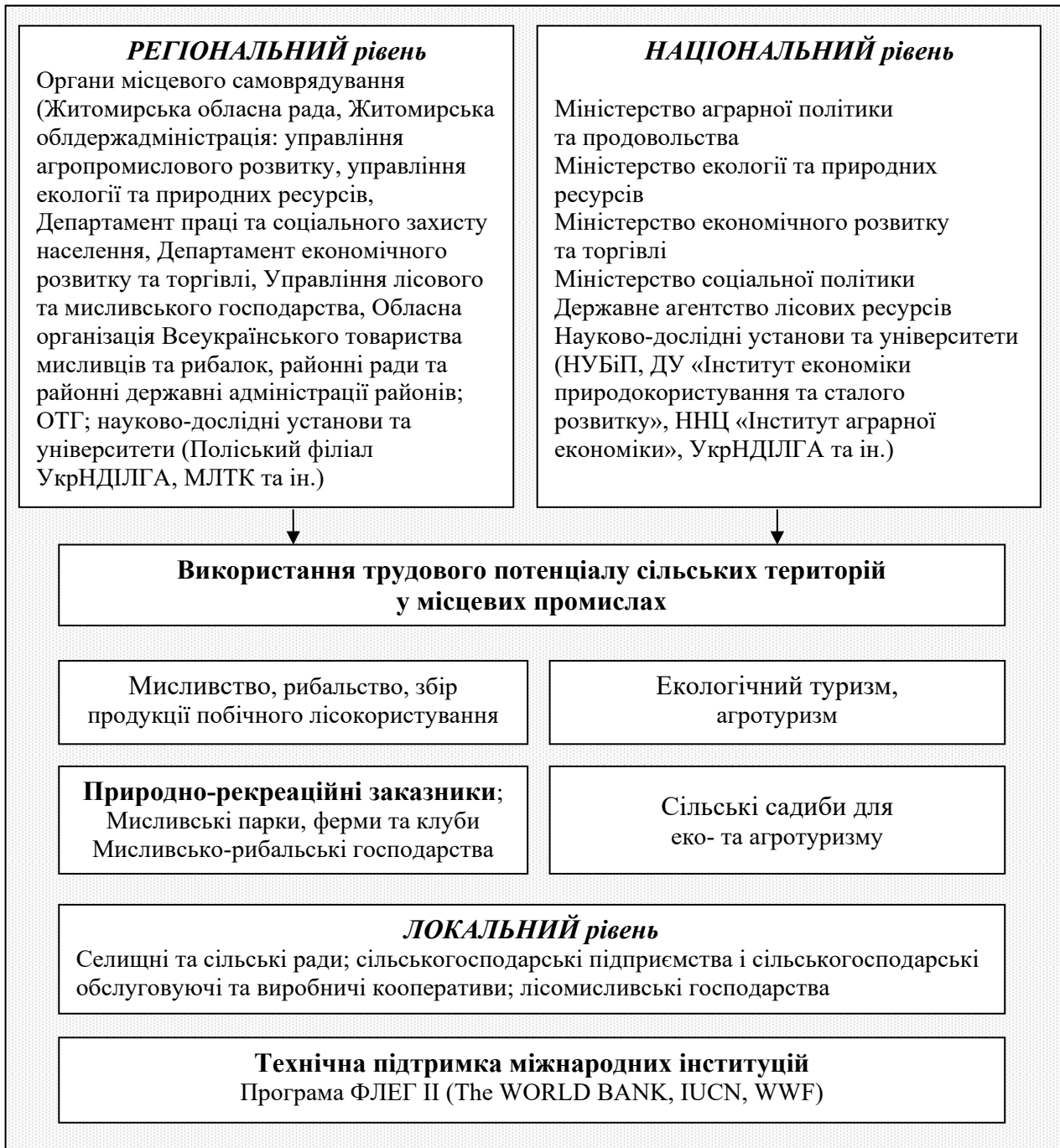

Рис. 1. Структура кластера місцевих промислів

Джерело: авторська розробка

здійснення місцевих промислів та вибір ведення організаційно-виробничої структури, у межах яких сільська громада вибирає собі те, що матиме найбільшу цінність у розвитку альтернативної зайнятості, раціональному природокористуванні, а також надаватиме можливість відслідковувати зміни конкурентного середовища і коригувати відповідно до них організацію та надання послуг для рекреантів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, цифровізація як у сучасному бізнесі, так і в сучасній грантовій діяльності установ через управління людськими ресурсами є необхідним елементом місцевого економічного розвитку. Окрім того, неодмінним є виконання рішення держави про активне запровадження діджиталізації, що забезпечить економічний прорив на різних рівнях бізнесу, місцевого самоврядування та науки шляхом прийняття управлінських рішень на основі доступних інформаційних ресурсів. За допомогою спільних зусиль держави, бізнесових структур, науково-дослідних установ та закладів вищої освіти цифровий розрив у наявності відповідних технологій та систем управління в різних сферах економіки можливо подолати шляхом:

- реалізації комплексної політики цифровізації, сформованої на державному рівні;
- створення попиту на якісні послуги, основані на цифрових технологіях;
- доступу до Інтернету та всіх можливостей організації та ведення бізнесу шляхом використання цифрових технологій;
- забезпечення розвитку інфраструктури та підключення усіх без винятку територій із можливістю надання різних видів послуг, в основі яких лежать цифрові технології. Інтегрування цифровізації в усі сфери на сільських територіях сприятиме розвитку інноваційно зорієнтованого економічно ефективного сільського соціуму, створюючи нові робочі місця, зменшивши стрімкий потік міграції сільських жителів у міста та інші країни. Імплементация процесів цифровізації дає можливість формувати аналітичні дані та використовувати їх як елемент методу системи управління від мікрорівня до макрорівня, а також для забезпечення гнучкості та швидкості прийняття управлінських рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Каюченко А.В. Информационные технологии управления предприятием как современный фактор конкурентоспособности предприятия. *Креативная экономика*. 2009. № 10 (34). С. 71–76.
2. Жуковська В.М. Цифрові технології в управлінні персоналом: сутність, тенденції, розвиток. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. Вип. 27. Ч. 2. С. 13–17.

3. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 106–107.

4. Калетник Г.М., Гулько І.В. Інноваційні платформи організації науково-дискусійних молодіжних майданчиків у контексті євроінтеграційного розвитку аграрної економіки. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4. С. 7–18.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: <https://euoua.com/association/eu-ukraine-association-http://efm.vsau.org> (дата звернення: 23.11.2020).

6. Chandrasekaran S., Levin R., Patel H., Roberts R. (2013) Winning with IT in consumer packaged goods: Seven trends transforming the role of the CIO. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/winning-with-it-in-consumerpackaged-goods-seven-trends-transforming-the-role-of-the-cio> (дата звернення: 22.11.2020).

7. Деліні М.М. Концепція управління грантами : навчально-методичний комплекс для магістрів спеціальності 073 «Менеджмент». Вінниця, 2018. 88 с.

8. Куц С. Фандрайзинг АВС : посібник для початківців. Київ : Центр філантропії, 2008. 92 с.

9. Огородник В.О. Фандрайзинг – інструмент активізації соціально відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1–2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_30 (дата звернення: 20.11.2020).

10. Соломянюк Н.М. Фандрайзинг як технологія реалізації соціального плану маркетингу. *Економічний форум*. 2014. Т. 19. Вип. 2. С. 70–74.

11. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-cifro-voyiekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyireali-zaciyi> (дата звернення: 21.11.2020).

12. Що таке грантові програми. URL: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/blagodijnist-biznesu/instrumentikorporativnoi-filantropii/grantovi-programi.htm> (дата звернення: 23.11.2020).

13. Які бувають гранти? URL: <http://stu.cn.ua/staticpages/grant-info/> (дата звернення: 23.11.2020).

14. Гранти та стипендії: загальна інформація та рекомендації. URL: <http://inter.bsmu.edu.ua/stipendieta-granti/grantita-stipendii-zagalna-informacia-ta-rekomendacii> (дата звернення: 23.11.2020).

15. Шестакова А.В. Альтернативна зайнятість у відтворенні трудового потенціалу сільських територій : автореф. дис. ...канд. економ. наук ; ЖНАЕУ. Житомир, 2018. 23 с.

REFERENCES:

1. Kayuchenko A.V. (2009) Informatsyonnye tehnologii upravleniya predpriyatiem kak sovremennyu

faktor konkurentosposobnosti predpriyatiya [Information technologies of enterprises' management as a modern factor of enterprise competitiveness]. *Kreatyvnaia ekonomyka*, no. 10 (34), pp. 71–76.

2. Zhukovska V.M. (2017) Tsyfrovi tekhnolohii v upravlinni personalom: sutnist, tendentsii, rozvytok [Digital technologies in personnel management: essence, tendencies, development]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment*. Vol. 27. P. 2. P. 13–17.

3. Koliadenko S.V. (2016) Tsyfrova ekonomika: peredumovy ta etapy stanovlennia v Ukraini i u sviti [Digital economy: fundamentals and stages of formation in Ukraine and world]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 6, pp. 106–107.

4. Kaletnik H.M., Hunko I.V. (2017) Innovatsiini platformy orhanizatsii naukovo-dyskusiinykh molodizhnykh maidanchykyv u konteksti yevrointehratsiinoho rozvytku aharnoi ekonomiky [Innovative platforms for the organization of research and discussion youth platforms in the context of European integration development of the agricultural economy]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 4, pp. 7–18.

5. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom i yoho derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony (2020). [Agreement on Association]. Available at: <https://euroua.com/association/eu-ukraine-association-http://efm.vsau.org> (accessed 23 November 2020)

6. Chandrasekaran S., Levin R., Patel H., Roberts R. (2013) Winning with IT in consumer packaged goods: Seven trends transforming the role of the CIO. McKinsey & Company. Available at: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/winning-with-it-in-consumerpackaged-goods-seven-trends-transforming-the-role-of-the-cio> (accessed 22 November 2020)

7. Dielini M.M. (2018) Kontseptsiiia upravlinnia hrantamy [Grant management concept]. Vinnytsia. (in Ukrainian)

8. Kuts S. (2008) Fandraizynh ABC: posibnyk dlia pochatkivtsiv [ABC Fundraising: A Beginner's Guide]. Kyiv. Tsentri filantropii. (in Ukrainian)

9. Ohorodnyk V.O. (2014) Fandraizynh – instrument aktyvizatsii sotsialnovidpovidalnoi vzaiemodii subiektyv suspilnykh vidnosyn [Fundraising is a tool for activating socially responsible interaction of subjects of public relations]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1–2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_30 (accessed 20 November 2020)

10. Solomianiuk N.M. (2014) Fandraizynh yak tekhnolohiia realizatsii sotsialnoho planu marketynhu. [Fundraising as a technology for implementing a social marketing plan]. *Ekonomichnyi forum*. Luts'k: LNTU. Tom 19. Vol. 2. P. 70–74.

11. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018–2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r. [Conception on digital economy development] (2018). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptiyi-rozvitku-cifrovoyekonomiky-ta-suspilstva-ukrayini-nashodo-yyirealizatsiyi> (accessed 21 November 2020).

12. Shcho take hrantovi prohramy. [What is it grant programs]. (2020) Available at: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/blagodijnist-biznesu/instrumentikorporativnoi-filantropii/grantovi-programi.htm> (accessed 23 November 2020).

13. Yaki buvaiut' hranty? [What are the grants is] (2020). Available at: <http://stu.cn.ua/staticpages/grant-info> (accessed 23 November 2020).

14. Hranty ta stypendii: zahalna informatsiia ta rekomendatsii. [Grants and stipends: main information and recommendations] (2020). Available at: <http://inter.bsmu.edu.ua/stipendiiie-ta-granti/grantita-stipendiiie> (accessed 23 November 2020).

15. 15. Shestakova A.V. (2018) Alternatyvna zainiatist u vidtvorenni trudovoho potentsialu silskykh terytorii [Alternative employment from the development of labor potential of the rural territories]. (PhD Thesis), Zhytomyr: ZhNAEU.